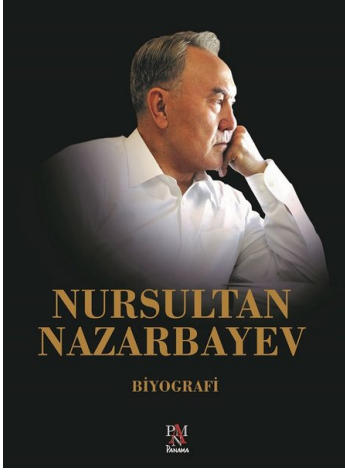

**MAHMUD QASIMBEKOV, NURSULTAN NAZARBAYEV
BİYOGRAFİ, PANAMA YAYINCILIK, ANKARA 2018, 400 S.***

*Mahmud Qasimbekov, Nursultan Nazarbayev Biography, Panama
Publishing, Ankara 2018, 400 pgs.*

Kadir Ertaç ÇELİK**

Prof. Dr. Mahmud Qasimbekov'un yazarlığında hazırlanan ve Türkçeye Aşur Özdemir tarafından çevrilen "Nursultan Nazarbayev Biyografisi" başlıklı eser, Kazakistan'ın Kurucu Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev'in hayatını konu almaktadır. Eserde Nazarbayev'in çocukluğundan başlayarak onun hayatı ve bağımsız bir ülkenin lideri olma serüveni anlatılmaktadır. Kitap sadece Nazarbayev'in hayat hikayesinin değil; aynı zamanda Kazakistan Cumhuriyeti'nin bağımsız

bir devlet olarak oluşum sürecinin anlaşılması açısından da oldukça önemli bir kaynaktır.

On iki bölümden oluşan kitabın "Köken" başlıklı ilk bölümünde, Nazarbayev'in soy ağacı ve ailesi incelenmektedir. Yazara göre, 20. yüzyılda Kazak halkının omuzlarına yüklenen büyük sorumluluklar ve geçirilen sarsıcı sınavlar, Nazarbayev'in ailesinde de bütün gerçekliğiyle yaşanmıştır. Bu durumu yazar şu sözlerle özetlemiştir:

"Rusya Çarlığı'nın sömürge siyaseti, Birinci Dünya Savaşı, Kazak ulusunun 1916 yılındaki milli bağımsızlık mücadelesi, 1917 yılındaki Şubat ve Ekim devrimleri, Alaş Orda Hareketi'nin yükselişi ve çöküşü, 1918-1920 yıllarındaki kardeşlerin birbirini katlettiği kanlı iç savaş, Sovyet Hükümeti ve Kazak Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nin kurulması, Goloşçekin'in uydurduğu

* Geliş Tarihi: 08.05.2019 – Kabul Tarihi: 14.07.2019

** Arş. Gör., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İİBF Uluslararası İlişkiler, e-posta: clkertac@gmail.com, ORCID: 0000-0002-7856-9411.

“Küçük Ekim Devrimi” ve akabinde 1920-1930 yıllarında yaşanan korkunç açlık ve kıtlık, Kazakların kitleler halinde ülke dışına göç etmelerine sebep olan kolektifleştirme politikası ve zorla yerleşik hayata geçirme süreci, Yeni Ekonomik Politikası (NEP) ve bu politikadan çıkış, totaliter rejimin toplu sürgün siyaseti, sürgün halkların Kazakistan topraklarına yerleştirilmeleri, Kazakistan’da Çalışma ve İslah Kampları Baş İdaresi (GULAG) sisteminin bir merkeze bağlı çalışma ve ıslah kampları şebekesi oluşturması, yerli halkın kendi topraklarında siyasi, milli ve medeni, dil haklarının sınırlandırılması... Nursultan Nazarbayev’in dünyaya gelişi öncesinde yaşanan karmaşık ve önemli olaylarla süreçlerin genel görüntüsü işte böyleydi.”

“Ateşle İmtihan” başlığı verilen ikinci bölümde ise Nazarbayev’in gençlik dönemi ve hayata atıldığı ilk yıllar ele alınmaktadır. Bu dönemde geleceğin Kazak lideri, doğup büyüdüğü köyden ayrılarak Orta Kazakistan’daki Temirtaw Metalurji Tesisi’nde ocak ustası olarak çalışmıştır. Söz konusu süreçte Nazarbayev, emeğin önemini ve insana saygıyı öğrenmiştir. Nazarbayev bahse konu olan dönemdeki çalışmasını şöyle anlatmıştır:

“Ocak ustasının işi nedir? Hurdayı parçalamak için ağır küskü ve onu çıkarmak için gereken geniş kürektir. İç taraf ise sıcaklığı 2000 dereceye ulaşan tam bir cehennemdir. Üstelik gaz ve tozdur. Gençlerin olağanüstü bir iş yükü vardı. Metal eritme işi ne şikâyet etmeye ne de dinlenmeye imkân verirdi. Sadece kendine güvenmeliydin. Maharetin yoksa, metal çok çabuk sertleşir ve üst üste kaza olur. O zaman kırılmış aleti almak için asbest iş gömleğiyle doğrudan ateşe girmek zorunda kalırsın. Bir nöbette yarım kova tuzlu su içersin ve o kadar da terle geri çıkar. İşten sonra yarım saat soğuk su altında kendine gelmeye çalışırsın. Çocuklar hep bitkin çıkarlar, kaslar dinlenemez. Bazıları da dayanamaz, işten ayrılır.”

1962 ile 1972 yılları arasındaki dönemde Nazarbayev, toplum bilinci yüksek sorumlu bir bireye dönüşmüştür. İş hayatına dahil olmasıyla birlikte aile kurup çocuk sahibi de olan Nazarbayev; sahip olduğu iş ahlakı, çalışma disiplini ve liderlik özelliklerinden dolayı Karagandi Metalürji Tesisi Parti Komitesi Sekreterliği görevine seçilmiştir. Bundan sonraki aşamada Nazarbayev, Kazakistan'ın yönetimine de uzanacak şekilde hızlı bir yükseliş yaşamıştır. Yazara göre Nazarbayev'in bu yükselişinde, onun sanayi tesislerinde edindiği tecrübeyle beraber Kazakistan Komünist Partisi Merkez Komitesi Birinci Sekreteri Dinmuhammed Kunayev'in ona sempatiyle bakması da etkili olmuştur. Zira ikisi de iş hayatlarına maden işçisi olarak başlayıp yükselmiş ve aynı zamanda Orta Kazakistan'ın sanayi devlerinde çalışıp tecrübe kazanmış isimlerdir.

“Parti Komitesi Sekreteri” başlıklı bölümde ise Nazarbayev'in siyasi kariyeri anlatılmaktadır. 1977 yılının Mart ayında Karagandi Bölgesi Parti Komitesi Sanayi Sekreteri olan ve aynı yılın Aralık ayında da İkinci Sekreter seçilen Nazarbayev, 1979 yılında da Kazakistan Komünist Partisi Merkez Komitesi Sanayi, Ulaştırma ve Haberleşme Sekreteri olarak fiilen ülkenin birinci idarecilerinden biri haline gelmiştir.

Kitabın “Hakikati Söyleme Zamanı” başlıklı dördüncü bölümünde ise 1980'li yılların ikinci yarısı anlatılmaktadır. 22 Mart 1984 tarihinde 43 yaşındaki Nazarbayev, Kazak Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu Başkanı olarak tayin edilerek zamanın Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'ndeki (SSCB) müttefik cumhuriyetlerin en genç başbakanı olmuştur. Bununla birlikte, Prof. Dr. Qasimbekov'a göre, Nazarbayev ile Mihail Gorbaçov arasında bir uyum da vardı. Nitekim ikisi de ülkenin yeniden yapılanması hususunda ortak görüşlere sahipti. Aynı zamanda bu durum, Nazarbayev ile Kunayev'in arasının bozulmasına da sebep olmuştur:

“Nazarbayev ile Kunayev arasındaki anlaşmazlık, biri geçmişi ve diğeri de geleceği simgeleyen “babalar ile çocuklar” gibi nesiller arasındaki klasik muhalefet

örneğine benzemektedir. Bu bağlamda Nazarbayev, Kazakistan'ın duraklama döneminde "korunma altına alınmış bir bölge" olmasına ve ikinci düzeydeki ham madde ülkesi rolünü üstlenmesine itiraz eden yeni nesil liderleri temsil ediyordu."

Beşinci ve altıncı bölümlerde ise Sovyetler Birliği'nin dağılması ve Kazakistan'ın bağımsız devlet olarak uluslararası arenaya çıkmasından önce yaşanan çalkantılı dönem anlatılmaktadır. Bilindiği gibi Nazarbayev, 22 Haziran 1989 tarihinde Kazakistan Komünist Partisi Merkez Komitesi Birinci Sekreteri seçilerek ülkenin yönetimini ele almıştır. Bu noktada Nazarbayev'in gündeminde SSCB'den ayrılma konusunun olmaması oldukça dikkat çekicidir. Nitekim bilge bir lider olan Nazarbayev, böyle bir gelişmenin Kazakistan'ın ekonomisine yıkıcı bir etkisinin olacağını farkındaydı. Bu nedenle Nazarbayev, savunma programları, tek enerji sektörü, nükleer enerji ve uzay sitemleri gibi ortak çalışmayı gerektiren sektörler dışında her cumhuriyetin güçlü bir özerkliğe sahip olacağı "Egemen Devletler Birliği" adında bir federasyon veya konfederasyon şeklinde SSCB'yi yeniden yapılandırmayı önermekteydi. Ayrıca Nazarbayev, özellikle de ülkedeki çeşitli etnik grupların arasındaki uyumun ve işbirliğinin devam etmesinin olası çatışmaları önleyeceğini savunmaktaydı. Bu ilke, daha sonra bağımsız Kazakistan'ın etnik gruplara yönelik hoşgörülü tutumunun da temelini oluşturmuştur.

1991 yılının Aralık ayı hem Nazarbayev hem de Kazakistan için kritik bir ay olmuştur. Zira aynı yılın Ağustos ayında Moskova'da gerçekleşen başarısız darbe girişimi, SSCB'nin dağılma sürecini hızlandırmıştır. Bu çerçevede Nazarbayev de ülkeyi bağımsızlığa hazırlamakla birlikte diğer cumhuriyetlerden farklı olarak bu zorlu süreçte yaşanacak hasarları da asgari seviyeye düşürmeye çalışmıştır. 1 Aralık 1991 tarihinde Kazakistan'ın ilk Cumhurbaşkanı olarak seçilen Nazarbayev, 16 Aralık 1991 tarihinde ülkenin bağımsızlığını ilan etmiştir. Akabinde eski Sovyet Cumhuriyetleri başkanlarını Almatı'ya davet ederek, "Bağımsız Devletler Topluluğu" kurulmasında öncü olan Kazak lider, bu hamlesiyle SSCB'nin dağılma sürecini sağlıklı zemine oturtmuştur.

Kitabın yedinci ve sekizinci bölümlerinde Kazakistan'ın bağımsız bir devlet olarak kurumsallaşma sürecinde Nazarbayev'in yaptığı kritik hamleler tartışılmaktadır. İlk olarak Nazarbayev'in nükleer silahlardan vazgeçmesi kararına değinilmektedir. Mevzubahis karar, ülkenin barışçıl politikasını ortaya koyduğu gibi, Batı'dan yatırımlar gelmesinin de önünü açmıştır. Nazarbayev'in reform anlayışı ise ülke ekonomisinin gelişmesine zemin hazırlamıştır. İleri görüşlülüğe sahip olan Kazak liderin çok-yönlü dış politikası; başta Rusya, Çin ve Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere, küresel ve bölgesel güçlerle dengeli ve tutarlı ilişkilerin tesis edilmesine olanak sağlamıştır.

“Astana Ruhı” başlığı verilen dokuzuncu bölümde ise Kazakistan'ın yeni başkentinin gelişme süreci masaya yatırılmaktadır. Nazarbayev'in başkenti güneyden kuzeye taşıma kararı ülkedeki pek çok sorunun çözülmesine imkân yaratmaktadır. Bu karar, bir yandan ülkenin stratejik hedeflerine hizmet ederken; diğer taraftan da “Yeni Kazakistan”ın ruhuna uygun bir imaj oluşturmaya katkı sağlamıştır. Geline nokta ise Astana şehri ile Nursultan Nazarbayev'in adı özdeşleşmiş ve başkent, Nursultan adını almıştır.

Eserin onuncu ve on birinci bölümlerinde de Kazakistan'ın 2000'li yıllardaki gelişimi ele alınmaktadır. Bu dönemde ülke hem ekonomik olarak gelişmiş hem de uluslararası politikanın önemli bir aktörü haline gelmiştir. Nazarbayev'in dünya barışı ve güvenliği adına sunduğu önerilerini, teker teker gerçekleştirmesiyle birlikte ülke, “barış adası” olarak anılmaya başlamıştır.

Kitabın son bölümü olan “Lider” bölümünde ise Nazarbayev'in Kazakistan ve dünya kamuoyu tarafından bir vizyoner lider olarak tanındığı belirtilmektedir. Nazarbayev'e “Elbaşı” yani “Ulusun Lideri” statüsünün resmen verilmesi de bu durumun açık bir göstergesidir. Böylece Nazarbayev, Kazak tarihindeki en önemli isimlerden biri olmuştur.